

UOT 82-1**MÜƏLLİMİN NİTQ MƏDƏNİYYƏTİ****X.F.MANAFLI***Bakı Dövlət Universiteti**xanim.manafli@mail.ru*

Məqalədə müəllim nitqinə verilən tələblər, müəllim nitqinə müvəffəqiyyət qazandıran amillər nəzərdən keçirilir. Gözəl və mədəni nitq vərdişlərinin əsası orta məktəblərdə qoyulur. Beləliklə, məqalədə belə bir nəticəyə gəlinir ki, müəllim yalnız yazıb-oxumağı öyrətməklə kifayətlənə bilməz, bu azdır, o, həmçinin yüksək nitq mədəniyyəti tərbiyə etməlidir. Gözəl nitqin əsasını bilik təşkil edir. Deməli, müəllimin üzərinə ikiqat məsuliyyət düşür.

Açar sözlər: nitq mədəniyyəti, müəllimin nitqi, intonasiya, gözəl nitq, şifahi nitq

Hər bir ziyalı ədəbi dildə yüksək səviyyədə yazmalı və danışmalıdır. Ədəbi dilin mədəni səviyyəsi də o dildə danışan ziyalıların nitqinin mədənilik dərəcəsi ilə ölçülür. Nitq insanı digər canlılardan fərqləndirir. Bu nitqin səlis, rəvan və düzgün olması isə əsl gözəllikdir, insanın özünə inamını, hörmətini, şöhrətini artıran əsas amillərdəndir. Qədim latın atalar sözündə deyilir: "İnsan şair kimi doğulur, lakin natiq kimi sonradan hazırlanır". Atalar sözündən də görünür ki, gözəl nitq insanın öz üzərində ağır zəhməti və səyi nəticəsində əldə edilir. Gözəl və mədəni nitq vərdişləri çox uzun sürən bir prosesdir. Hətta insanın ömrünün bütün dövrlərini əhatə edir. Gözəl və mədəni nitq vərdişlərinin əsası orta məktəbdə qoyulmalıdır. Deməli, bu vəzifəni həyata keçirən müəllimlərdir. "Uşaqlarda gözəl, ifadəli nitq vərdişi yaratmaq, vacib bir məsələ kimi, həmişə onların qarşısında durmuşdur. Keçmiş mollaxanalarda da bəzi mütərəqqi müəllimlər uşaqların nitqini zənginləşdirmək, onları bədii söz ustası kimi yetişdirmək üçün müəyyən üsullardan istifadə edirdilər. Onlar çox zaman həmin məqsədlə böyük söz ustalarından: Məhəmməd Füzuli, Şeyx Sədi, Firdovsi və başqalarının yüksək sənət əsərlərinin mütaliəsinə və çox hallarda əzbərlədilməsinə böyük əhəmiyyət verirdilər" (1, 4-5).

İstər şagird olsun, istər tələbə ana dilində aydın, təmiz, eyni zamanda yığcam və təsirli danışmaq bacarığını müəllimlərdən öyrənirlər. Müəllimin də əsas vəzifəsi şagird və tələbələrin adi danışmaq keyfiyyətini yaxşılaşdırmaqdır. M.İ.Kalininin dediyi kimi, düzgün danışmaq və yaxşı danışmaq dedikdə bunlar tamamilə ayrı-ayrı şeylərdir. Ona görə də müəllim özü gözəl nitq qabiliyyətinə

malik olmalıdır. Müəllimin zəngin söz ehtiyatı olmalıdır. Çünki çox söz ehtiyatı olan və onların mənasını yaxşı dərk edən adam öz fikirlərini heç bir çətinlik çəkmədən sərbəst şəkildə ifadə edə bilər."Nitqin əsasını sözlər və frazeoloji ifadələr təşkil edir. Onları tikinti materialına bənzətmək olar. Tikinti materialı nə qədər çox və rəngarəng olsa, gözəl bina inşa etmək üçün o qədər geniş imkan yaranır" (2, 17).

Müəllimin nitqinin sadə, səlis, rəvan olması, fikrinin məntiqi ardıcılıqla qurulması birinci növbədə onun savad dərəcəsiindən asılıdır. Bu o deməkdir ki, savad dairəsinin genişliyi müəllimin söz ehtiyatının zənginləşməsi üçün ilk qaynaqdır. Şagirdlər və tələbələr müəllimdən və onun nitqindən faydalandıqları üçün müəllimlərin üzərinə ikiqat məsuliyyət düşür.

Hər bir sözün əsas, ilkin mənası olduğu kimi, sonradan törəmə müxtəlif mənə çalarları da vardır. Müəllim öz nitqində bunlardan əsas məqsədini bildirmək üçün yerli-yerində, ustalıqla istifadə etməyi bacarmalıdır. Deməli, müəllimin nitqinə verilən əsas tələblərdən biri də onun sözdən istifadə etmək bacarığıdır. Bu məsələ haqqında L.N. Tolstoy yazır ki, söz insanlar arasında əqli ünsiyyət yaratmaqda yeganə vasitədir, həmin ünsiyyəti mümkün hala salmaq üçün sözü elə işlətmək lazımdır ki, hamıda müvafiq və dəqiq anlayış yaransın.

Mühazirə şifahi nitqin formalarından biridir. Müəllimin mühazirəsi elmi cəhətdən məzmunlu, mövzu baxımından aktual olmalıdır. Bunlarla yanaşı müəllim auditoriyanı razı sala bilmək üçün yüksək nitq mədəniyyətinə, yaxşı danışmaq qabiliyyətinə malik olmalıdır. Ümumiyyətlə, gözəl və mədəni nitq təfəkkürlə bağlı olmaqla yanaşı həm də hər bir insanın daxili aləminin, mənsub olduğu biliklərin, incə zövqünün təzahür formasıdır.

Vaxtilə böyük Azərbaycan yazıçısı M.S.Ordubadi yazırdı: "Cəbhədə qılınca, məclisdə gözəl nitqə malik olanlar qəhrəmandır". Söylədiyi fikri düzgün, dəqiq və yeri gəldikcə ifadəli şəkildə çatdırmağı bacaran adam, doğrudan da, xoşbəxtidir. Fikri dolaşmaq olan şəxsin nitqi də qüsurlu olur. Danışan gərək auditoriyanın səviyyəsini nəzərə alsın, öz çıxışına qabaqcadan hazırlaşsın. Kiməsə nəyisə öyrətmək üçün gərək öyrənəsən. Deyirlər, müəllim üçün qaranlıq olan məsələ şagird üçün zülmətdir. Gələcək üçün gözəl nitqə, danışmaq qabiliyyətinə malik gənclərin hazırlanması daha çox müəllimlərin üzərinə düşür. Müəllim fenomeni bütün dövrlərdə diqqət mərkəzindədir. Məhz ona görə də "danışmağı bacarmaq sənətini" ("Qabusnamə") öyrədən müəllimlərin düzgün, dəqiq və ifadəli danışığına, müəllim sözünə həmişə ehtiyac vardır.

Gələcək nəslin nitq mədəniyyətinə doğru və düzgün şəkildə yiyələnməsində dil-ədəbiyyat müəllimlərinin, filoloq-metodistlərin üzərinə daha mühüm vəzifə düşür. Onların nitqi, danışığı qrammatik baxımdan düzgün və dəqiq, obrazlı ifadələrlə zəngin olmalıdır. Öz nitqinə tələbkar şəkildə yanaşmayan müəllim, çətin ki, öz yetirmələrinə bir şey verə bilər. Çağdaş təlim prosesində müəllimin roluna yüksək qiymət verilir və bu zaman bir sıra tələblərə riayət edilməsinin vacibliyindən danışılır: "Bugünkü təlimdə də söhbət müəllimin

oratorluğundan, natiqliyindən getmir, müəllim ayrı-ayrı mətnlərin poetik ifadəsi də deyildir. O, elmlərin “şablon” ötürücüsü yox, təhlilədicisi, şərhədicisidir. Şagirdləri düşünməyə, mübahisələrə cəlb edən “qıcıqlandırıcı” replikalar müəllimin əsas “silahıdır”. Müəllim, ilk növbədə, şagird üçün düzgün nitq nümunəsidir...” (3,107-108).

Müəllim şagird üçün bilik və savad meyarı olduğu üçün onun nitqində elmlilik, tədris etdiyi fənni yaxşı mənimsəməsi çox vacibdir. Məhz buna görə də konkret olaraq, Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimi öz nitqini ədəbi dilin fonetik, leksik və qrammatik normaları əsasında qurmalıdır. Metodik ədəbiyyatda xəbərdarlıq edilir ki, müəllimin nitqində hətta bir dənə də elmi səhvə yol verilməməlidir. Əgər belə olarsa, şagirdlərin ona inamı azalar və bütövlükdə tədris prosesi bundan ziyan çəkir. “Müəllim hər bir dərsə hazırlaşarkən deyəcəyi və sübuta yetirəcəyi qaydaları, dərslikdəki elmi məlumatları və icra ediləcək tapşırıqları bir daha diqqətlə nəzərdən keçirməli, əgər təsadüfən mexaniki olaraq dərslikdə hər hansı məsələnin elmi açılışı səhv qoyulubdursa, müəllim onu özü əvvəlcədən bilməlidir” (4, 145-146).

Müəllim nitqinin elmiliyi, nitq mədəniyyətinin birinci və əsas şərti olan nitqin düzgünlüyünə əsaslanmalıdır; belə ki, Azərbaycan dilindən dərs deyən müəllim dilin fonetik, leksik və qrammatik qaydalarını tam şəkildə bilməli, sözlərin düzgün yazı qaydaları ilə yanaşı, tələffüz qaydalarına da ciddi riayət etməlidir.

Müəllimin nitqində diqqəti cəlb edən və nitq mədəniyyətinin əsas şərtlərindən sayılan nitqin dəqiqliyidir. O, bilikləri nə qədər düzgün şərh etsə də, fikrin ifadəsi üçün daha dəqiq olan söz və ya ifadə seçməli, şagirdlərin bu və digər məsələni aydın şəkildə başa düşməsinə nail olmalıdır. “Kim yaxşı fikirləşirsə, o, aydın izah edə bilər” aforizmi də elə-belə yaranmamışdır. A.S. Puşkinin fikrincə, elm və bədii ədəbiyyatın dili, hər şeydən əvvəl, dəqiq olmalıdır. Müəllim, Azərbaycan dili dərslərində dilimizin sinonimliyindən geniş şəkildə istifadə etməklə həm özünün, həm də şagirdlərin dəqiq nitqə, nitq mədəniyyətinə yiyələnməsini təmin edə bilər. Eyni söz və ya ifadəni bir neçə cümlənin başında təkrar etmək şagirdləri yorur, dərsləri maraqsız edir. Məsələn, Azərbaycan dilində tam aydın başa düşülən “fırlanmaq” sözünü, yeri gəldikcə “dolanmaq”, “dövrə vurmaq”, “hərlənmək” sinonimləri ilə əvəz etmək həm yoruculuğu aradan qaldırır, həm də söylənilən fikrin yaxşı başa düşülməsinə yardım edir. Klassik ədəbiyyatımıza müraciət edək, Nəsiminin ən məşhur misrasını nümunə gətirək: “Məndə sığar iki cahən, mən bu cahana sığmazam...” Təsəvvür edin ki, bu misra “Məndə sığar iki dünya, mən bu dünyaya sığmazam” kimi oxunur. Həmin effekt, həmin emosionallıq, müəllif qayəsi yerində qalır mı? Əlbəttə, yox. Yeri gəlmişkən deyək ki, bəzi müəllimlər ədəbiyyat dərsləri zamanı nə özləri əzbərdən, ifadəli şəkildə şeir parçası söyləyir, nə də şagirdlərdən tələb edirlər. Bu nöqsan şagirdlərin, eləcə də müəllimlərin nitqinin ürəyəyatımlılığını və ekspressivliyini azaldır. Axı bədii ədəbiyyat canlı sözdür, ondan necə imtina etmək olar: “Ver sözə ehya ki, tutduqca səni xabi-əcəl, Edə

hər saət səni ol uyqudan bidar söz “ deyib Füzuli. O, yazır: ...Qəribə bir haldır ki, söylənilmiş bir sözü söylənildiyinə görə, söylənilməmiş bir sözü isə əvvəlcə söylənildiyinə görə işlətmək olmur”

Nitqin təmizliyi hər bir nitq sahibi, o cümlədən müəllim üçün vacib keyfiyyətdir. Prof. H.Həsənov təmiz nitqə belə tərif verir: “Əxlaq normalarından kənara çıxmayan, yararsız, yad ünsürlərdən uzaq olan və milli ədəbi dilin qayda və qanunlarına uyğun gələn nitq təmiz nitq adlanır” (5, 96). A.Məmmədov bu barədə belə yazır: “Fikrini ədəbi dildə ifadə edən hər kəs nitqin təmizliyinə xüsusi fikir verməlidir. Yəni onun nitqində dialekt sözləri, yersiz əcnəbi ifadələr, jarqonlar, vulqarizmlər, tüfeyli sözlər və s. işlədilməməlidir. Bunlar nitqi korlayır, onun sahibi haqqında mənfi fikir formalaşdırır” (6, 33). Müəllim öz nitqində və şagirdlərin danışığında bu hallara qarşı ciddi mübarizə aparmalı, şagirdləri başa salmalıdır ki, uğurla işlənən milli söz olduğu halda, əcnəbi sözlərdən istifadə nitqimizi korlayır. Məsələn, “soyuducu” sözü olduğu halda, “xolodilnik” işlətməyə nə ehtiyac var. Çox təəssüf ki, bir çox soydaşlarımızın dilində nəinki bu sözlər, hətta ehtiyac olmadan həm milli, həm də əcnəbi kəlmələrin olduğu cümlələr işlədirlər: ”Uje oxumuşam”; “Bir çəşka çay gətir” və s. V.Q.Belinski çox haqlı olaraq deyir ki, “Qüvvədə olan iki sözdən (əcnəbi və ya ana dilinə məxsus sözlərdən) biri kimi əcnəbi sözünü işlətmək sağlam ağı və sağlam zövqü təhqir etmək deməkdir”. Müəllimlərin əsas vəzifəsi yersiz əcnəbi sözlərin, məhəlli (dialekt) söz və ifadələrin, vulqarizmin qarşısını qətiyyətlə almaq, bu cəbhədə ardıcıl və prinsipal mübarizə aparmaqdır. “Bəli, dil təmizlik sevir, gözəllik sevir. Bu gözəllik onun bütün təbiəti ilə bağlıdır, necə təmiz, sərin bulaq suyu qayadan qaynayıb çıxır, elə də hər söz insanın ürəyindən gəlməlidir. Dilin bütün daxili gözəlliyini əks etdirməlidir. Belə olmadıqda dil korlanır, mənasına xələl gəlir, daxili gözəlliyini itirir. Dil onu pozan, korlayan hallara isə müqavimət göstərir, onları rədd edir, necə insan bədəni yad ünsürləri rədd edir” (M.İbrahimov).

Müəllimin nitq mədəniyyətində mühüm yerlərdən birini də nitqin zənginliyi tutur. Zəngin nitq əslində danışanın çoxlu söz ehtiyatının olması, ondan yerli-yerində istifadə etməsidir. Söz ehtiyatı zəif olanlar nitqlərində tez-tez lüzumsuz fasilələrə yol verir, dinləyicini yorurlar. Bu zaman nitqin sistemliliyi də pozulur. Nitqdə işlənən dil vasitələri nə qədər rəngarəng, çoxçalarlı olarsa, nitq də o qədər zəngin olar. Bəzi natiqlər eyni dil ünsürlərini çox təkrarlayır və bunu nitqin zənginliyi sayırlar. Unutmaq olmaz ki, dinləyici hər dəfə yeni söz eşitmək istəyir, nəşə maraqlı bir şey bilməyə can atır. Eyni intonasiya tərzində auditoriyanı narazı salır, bezdirir. Nitqin zənginliyi daha çox mütaliə mədəniyyəti ilə bağlıdır. M.Qorki demişdir: “Bədii ədəbiyyat oxumağa vaxt tapmaq lazımdır, yoxsa adamın beyni quruyar”. Hər bir bədii ədəbiyyat yeni bir dünyadır, adam orada yeni-yeni sözlər və əhvalatlarla, adlarla qarşılaşır. Ona görə də müəllim təkcə öz nitqinin yox, şagirdlərin də nitqinin zənginliyi qayğısına qalmalı, onlarda nitqin dəqiq ifadəsi üçün söz seçmək bacarığı formalaşdırılmalıdır. Ana dilinin söz xəzinəsinə dərinləndən bələd olmaq, az sözlə geniş

məna ifadə etmək hər bir nitq sahibinin borcudur. S.Seyidova yazır: “İnsanlar çox zəngin, rəngarəng fikir və duyğulara, hislərə malikdirlər. Hər cür mürəkkəb fikirləri, hisləri ifadə etmək üçün səlis və obrazlı bir dilə malik olmaq lazımdır. Həmin fikirləri başqalarına anlatmaq üçün zəngin söz ehtiyatına malik olmaq azdır. Fikir və düşüncələrini başqalarına çatdırmaq üçün sahib ola bildiyin söz ehtiyatından, məqsədə, şəraitə uyğun dəyərli, dəqiq sözlər seçib istifadə etmək yüksək nitq mədəniyyətinin tərkib hissəsidir” (7, 70).

Nitqin ifadəliliyi də müəllimlik sənətinin başlıca əlamətlərindən sayıla bilər. Müəllim sözü emosional, təsirli, sirayətedici qüvvəyə malik olmalıdır. Dil və ədəbiyyat müəllimi quru, cansız cümlələrlə danışa bilməz, onun vurğu və intonasiyadan yerli-yerində istifadəsi nitqi canlandırır, şagirdlərin qəlbində dərin izlər buraxır. Kəskin, qətiyyətli, orijinal, ifadəli nitq dinləyicilərin hislərinə təsir edir, onların marağını artırır, diqqətini cəlb edir, söylənilən fikrə onlarda maraq oyadır. Müəllim nitqinin ifadəliliyi şagirdlərdə gələcəyə inam hissini gücləndirir, onlarda emosional-obrazlı qavramanın yaranmasına səbəb olur. Vaxtilə Azərbaycan xalqının bir sıra dahi şəxsləri bu cür kəsərli, emosional təsir gücünə malik olan nitqə sahib olublar. Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin nitqləri, çıxışları indi də qulaqlarımızda səslənməkdədir. Onun xalqımızın işıqlı gələcəyinə inamdan yoğrulmuş nitqləri indi də hər bir adama uğurlu örnək ola bilər. Azərbaycanın görkəmli şairi S.Vurğun da belələrindən olmuşdur. Şairin qardaşı M.Vəkilov “Ömür dedikləri bir karvan yolu” adlı xatirə əsərində yazır: “Onun nitqlərinin, məruzə və çıxışlarının təsir gücünün dinləyicilərin qəlbinə hakim kəsildiyini, kütlələri irəliyə, böyük gələcəyə doğru səfərbər etdiyini, yəqin ki, müasirləri yaxşı xatırlayırlar... Onun nitqinin, ehtiraslı danışığı qabiliyyətinin təsir gücündən danışan N.Tixonovun dediyi sözlər mənim yadımdadır: “Pələng meşəyə girdiyi zaman bütün canlı məxluq, hətta quşlar da səslərini kəsdikləri kimi, Səməd də məclisə daxil olanda və kürsüyə qalxanda biz hamımız sükuta dalırdıq” (8, 150-151). Bu fikrin davamı kimi prof. A.Abdullayevin böyük uzaqgörənliklə dediyi bu sözlər yada düşür: “Orta məktəb həyat üçün elə adamlar hazırlamalıdır ki, onlar öz müşahidələrini və ya istədikləri fikir və hissləri düzgün ifadə etməyi bacara bilsinlər; buna görə məktəbin əsas vəzifələrindən biri də şagirdlərdə müxtəlif növ təəssürat və daxili həyəcanları ifadə edə biləcək münasib söz və ifadələr tapmaq bacarığı yaratmaqdır” (9, 69-70).

Nitqin rabitəliliyi müəllimin natiqlik qabiliyyətinin əsas yekunu sayıla bilər. Məntiqilik, ardıcılıq, sistemlilik, hər bir nitq sahibinin, xüsusilə müəllimin danışığında özünə möhkəm yer tutmalıdır. Müəllim öz sözünə necə başlayacağını, deyəcəyi fikirləri nə cür əlaqələndirəcəyini əvvəldən müəyyənləşdirməlidir. Mövzunun qarşı tərəfə hansı yolla çatdırılacağı və ona vurulacaq yekunun söylənilən fikirlə məntiqi cəhətdən necə bağlanacağını müəllim özü üçün aydınlaşdırmalıdır. Nitq prosesi ayrı-ayrı hissələrdən, detallardan ibarətdir. Bu detalların hər birinin müəllim nitqində tutduğu yer aydın olmalıdır. Müəllim şagirdlərə verəcəyi biliyi sübut etməməlidir, onu, Belinskinin sözləri ilə desək,

“sübut etmir, amma göstərir, dəqiq ifadə etsək, göstərməklə sübut edir.

Dünya elminin, iqtisadiyyatının, mədəniyyətinin qloballaşdığı müasir dövrümüzdə hər bir xalq yaşamağa, öz mənəvi və maddi xəzinəsini qorumağa can atır. Müəllim nüfuzu, müəllim şəxsiyyəti bu yolda böyük rol oynayır və oynamalıdır. Gələcəyin qurucularını yetişdirən müəllim öz sənəti, peşəsi etibarilə həmişə müqəddəs olub və olacaqdır. Respublikamızın tanınmış ziyalılardan biri olan Bahəddin Yunusovun müəllimlərə müraciətlə yazdığı bir məqaləsindəki bu sözlər indi də öz aktuallığını itirməmişdir: “Əziz müəllimlər!.. Biz sizin köməyinizlə müstəqillik yolunda kövrək addımlarını atan dövlətimizin ən mühüm atributu olan Azərbaycan dilini və millətimizin ən zəngin xəzinəsi sayılan ədəbiyyatı öyrənməli, qorumalı və yaşatmalıyıq. Bütün bunlar isə tədrislə sıx bağlı olan məsələlərdir” (10, 70). Söz sərrafı olan müəllim, xalqın daim yanan چراغی olan müəllimlik sənəti elmin öyrədilməsinə, bilikli şəxsiyyətlərin yetişməsinə, bütövlükdə isə millətin mənəvi diriliyinə xidmət edir və edəcəkdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Abdullayev A. Müəllimin nitq mədəniyyəti. Bakı: Maarif, 1966, 75 s.
2. Muradov B., Hacıyev A. Ədəbiyyat dərslərində şifahi və yazılı nitqin inkişaf etdirilməsi. Bakı: APİ, 1990, 80 s.
3. Balyev H., Balyev A. Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası (dərslük). Bakı: Qismət, 2014, 384 s.
4. Balyev H. Orta məktəbdə Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası. Bakı: ADPU, 2003, 422 s.
5. Həsənov H. Nitq mədəniyyəti və üslubiyyatın əsasları (ali məktəblər üçün dərslük). Bakı: BDU, 2003, 396 s.
6. Məmmədov A. X sinifdə Azərbaycan dilinin tədrisi (III məqalə). “Azərbaycan dili və ədəbiyyatının tədrisi”, Bakı: 2010, 79 s.
7. Seyidova S. Nitqin dəqiq ifadəsi üçün söz seçmək bacarığının formalaşdırılması. “Azərbaycan dili və ədəbiyyatının tədrisi”, Bakı: 2010, 79 s.
8. Vəkilov M. Ömür dedikləri bir karvan yolu. Bakı: Yazıçı, 1986, 195 s.
9. Abdullayev A. Nitq mədəniyyəti və nətiqlik məharəti haqqında. Bakı: 1966, 235s.
10. Məmmədov A. Qəlbinin hərarəti ilə ətrafa nur çiləyən insan / “Azərbaycan dili və ədəbiyyatının tədrisi”, Bakı, 2006, 2-ci sayı, 71 s.

КУЛЬТУРА РЕЧИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ

Х.Ф.МАНАФЛЫ

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются требования, предъявляемые к культуре речи преподавателя, а также факторы, способствующие достижению успеха. Отмечается, что навыки красивой и культурной речи должны прививаться в школе. Поэтому преподаватель не должен ограничиваться только обучением чтению и письму, но и воспитывать культуру речи, которая, в свою очередь, базируется на знаниях.

Ключевые слова: культура речи, речь преподавателя, интонация, красноречие, устная речь.

THE TEACHER'S STANDARD OF SPEECH

Kh.F.MANAFLY

SUMMARY

The article studies requirements shown to the teacher's standard of speech, and also the factors promoting achievement of success. It is noted, that skills of beautiful and cultural speech should be mastered at school. Therefore, the teacher should not only teach reading and writing, but also bring up a standard of speech which is based on knowledges.

Key words: a standard of speech, the teacher's speech, intonation, eloquence, oral speech.